

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی

بررسی میزان آشنایی و کاربرد معیارهای کیفیت اطلاعات وب: نمونه مورد
مطالعه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز

به وسیله ی:

لیلا دهقان

استاد راهنما:

دکتر زهیر حیاتی

اسفند ۱۳۸۸

به نام خدا

بررسی میزان آشنایی و کاربرد معیارهای کیفیت اطلاعات وب: نمونه مورد مطالعه
دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز

به کوشش:

لیلا دهقان

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به عنوان بخشی از فعالیت‌های تحصیلی لازم
برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی:

علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی کمیته پایان‌نامه، با درجه‌ی: عالی

دکتر زهیر حیاتی، دانشیار بخش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی (رئیس کمیته).....

دکتر هاجر ستوده، استادیار بخش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی.....

دکتر مهدی محمدی، استادیار بخش مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی.....

اسفند ماه ۱۳۸۸

تقدیم

در

و مادر

سپاسگزاری

اکنون که این رساله به پایان رسیده، لازم است که در ابتدا سپاسگزار اساتیدی باشم که یاریگر من در تدوین این تحقیق بوده‌اند. از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر حیاتی که راهنمایی‌های بی‌دریغ ایشان رهنمون من در به ثمر رسیدن این تحقیق بود، از اساتید معظم مشاور، جناب آقای دکتر محمدی و سرکار خانم دکتر ستوده که با دقتی قابل تقدیر فصول مختلف پایان‌نامه را مطالعه نموده و با ارائه پیشنهادهای سازنده موجب غنای بیشتر آن گشته‌اند نیز صمیمانه تشکر می‌کنم. همچنین از دیگر استادان و کارکنان بخش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی که در تمام دوران دانشجویی، از حمایت‌های گرم آنان برخوردار بوده‌ام کمال تشکر را دارم.

چکیده

بررسی میزان آشنایی و کاربرد معیارهای کیفیت اطلاعات وب: نمونه مورد مطالعه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز

به کوشش

لیلا دهقان

هدف این تحقیق، بررسی میزان توجه و کاربرد معیارهای کیفیت اطلاعات وب به وسیله دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز، به هنگام جستجوی اطلاعات در وب و رتبه‌بندی این معیارها از نظر میزان توجه به آنها از سوی کاربران است. بدین منظور بر اساس منابع معتبر موجود و تحقیقاتی که در زمینه کیفیت اطلاعات وب صورت پذیرفته است، چهارده معیار معمول و رایج کیفیت اطلاعات وب استخراج گردید. روش تحقیق به کار رفته در این پژوهش، روش پیمایشی است و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه می‌باشد. در این پژوهش از آمار استنباطی همچون تحلیل واریانس طرح تکراری و آمار توصیفی همچون فراوانی و درصد استفاده شده است.

نتایج این تحقیق مشخص کرد که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به ترتیب اولویت به معیارهای ربط، قابلیت فهم، ارزش افزوده، باورپذیری، دامنه، عینیت، کامل بودن، صحت، روزآمدی، دسترس‌پذیری، ایجاز، اعتبار، امنیت و یکدستی توجه می‌کنند و به هنگام جستجو به کار می‌برند. دانشجویان تحصیلات تکمیلی به سه معیار ربط، قابلیت فهم و ارزش افزوده بیشترین توجه و به سه معیار اعتبار، امنیت و یکدستی کمترین توجه را دارند. به بقیه معیارها به طور متوسط توجه می‌کنند و به کار می‌برند. همچنین مشخص شد که میزان توجه به معیارهای کیفیت اطلاعات وب بر اساس نیاز اطلاعاتی، دانش و تجربه، هدف از جستجوی اطلاعات و میزان مصالحه یا مدارای فرد در مورد هر یک از معیارها متفاوت است. به طور کلی تفاوت معناداری از نظر میزان توجه به معیارهای کیفیت اطلاعات در بین رشته‌های مختلف، سطوح تحصیلی کارشناسی ارشد و دکتری و جنسیت دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز، مشاهده نشد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: معرفی پژوهش
۱	۱-۱. مقدمه
۵	۲-۱. بیان مسأله
۷	۳-۱. ضرورت و اهمیت پژوهش
۸	۴-۱. اهداف پژوهش
۸	۱-۴-۱. اهداف اصلی پژوهش
۸	۲-۴-۱. اهداف فرعی پژوهش
	فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش
۹	۱-۲. مبانی نظری
۹	۱-۱-۲. مقدمه
۹	۲-۱-۲. تعریف اطلاعات
۱۰	۳-۱-۲. تعریف کیفیت اطلاعات
۱۳	۴-۱-۲. تعریف کیفیت اطلاعات به عنوان دسته‌ای از ابعاد
۱۵	۵-۱-۲. مشکلات کیفیت اطلاعات
۱۷	۲-۲. پیشینه پژوهش
۱۷	۱-۲-۲. مقدمه
۱۸	۲-۲-۲. مطالعات انجام شده در داخل کشور
۲۰	۳-۲-۲. مطالعات انجام شده در خارج از کشور

۲۰	۱-۳-۲-۲. الگوها و چارچوب‌های عمومی کیفیت اطلاعات
۲۳	۲-۳-۲-۲. الگوها و چارچوب‌های کیفیت اطلاعات در سیستم‌های اطلاعاتی
۲۵	۳-۳-۲-۲. الگوها و چارچوب‌های کیفیت اطلاعات خاص یک موضوع
۳۰	۴-۳-۲-۲. الگوها و چارچوب‌های کیفیت اطلاعات در بازیابی اطلاعات
۳۵	۵-۳-۲-۲. بررسی فهم استفاده کننده از معیارهای کیفیت اطلاعات
۳۷	۴-۲-۲. جمع‌بندی
۴۰	۵-۲-۲. سؤالات پژوهش
۴۰	۶-۲-۲. تعاریف مفهومی
۴۰	۷-۲-۲. تعاریف عملیاتی

فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش

۴۱	۱-۳. مقدمه
۴۱	۲-۳. روش پژوهش
۴۱	۳-۳. جامعه آماری
۴۲	۴-۳. نمونه آماری و روش نمونه‌گیری
۴۳	۵-۳. ابزار جمع‌آوری داده‌ها
۴۴	۶-۳. تعیین روایی
۴۶	۷-۳. تعیین پایایی
۴۸	۸-۳. روش‌های آماری تجزیه و تحلیل سؤالات

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

۴۹	۱-۴. مقدمه
۴۹	۲-۴. میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز از اطلاعات وب
۴۹	۳-۴. نوع اطلاعاتی که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز بر وب جستجو می‌کنند

- ۴-۴. میزان توجه و آشنایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز با هر یک از معیارهای کیفیت اطلاعات وب
۵۲
- ۵-۴. مقایسه رشته‌های تحصیلی مختلف دانشگاه شیراز از نظر میزان توجه به معیارهای ۱۴ گانه کیفیت اطلاعات وب
۵۶
- ۶-۴. مقایسه میزان توجه به معیارهای ۱۴ گانه کیفیت اطلاعات در بین سطوح تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترای دانشگاه شیراز
۶۳
- ۷-۴. مقایسه میزان توجه به معیارهای ۱۴ گانه کیفیت اطلاعات وب در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر اساس جنسیت
۶۵

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

- ۱-۵. مقدمه
۶۹
- ۲-۵. بحث و نتیجه‌گیری
۶۹
- ۱-۲-۵. سؤال اول پژوهش
۶۹
- ۲-۲-۵. سؤال دوم پژوهش
۷۰
- ۳-۲-۵. سؤال سوم پژوهش
۷۲
- ۴-۲-۵. سؤال چهارم پژوهش
۷۶
- ۱-۴-۲-۵. ربط
۷۷
- ۲-۴-۲-۵. قابلیت فهم و ارزش افزوده
۷۸
- ۳-۴-۲-۵. باورپذیری
۷۹
- ۴-۴-۲-۵. دامنه، عینیت، کامل بودن، صحت، روزآمدی، دسترس‌پذیری و ایجاز
۸۰
- ۵-۴-۲-۵. اعتبار، امنیت و یکدستی
۸۱
- ۶-۴-۲-۵. میزان توجه به معیارهای ۱۴ گانه کیفیت اطلاعات در رشته‌های مختلف
۸۳
- ۵-۲-۵. سؤال پنجم پژوهش
۸۵
- ۶-۲-۵. سؤال ششم پژوهش
۸۶
- ۳-۵. نتیجه‌گیری
۸۶
- ۴-۵. پیشنهادها
۸۸

۸۸

۱-۴-۵. پیشنهادهای برآمده از پژوهش

۸۹

۲-۴-۵. پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده

۹۰

۵-۵. محدودیت‌های پژوهش

۹۱

فهرست منابع

۹۹

پیوست‌ها

۱۱۰

چکیده به زبان انگلیسی

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۱۳	جدول ۱-۲: چهارده بعد معمول کیفیت اطلاعات/ کیفیت داده
۴۲	جدول ۱-۳: آمار دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه شیراز سال تحصیلی ۱۳۸۸-۸۷
۴۳	جدول ۲-۳: تعداد نمونه انتخاب شده از جامعه آماری به تفکیک دانشکده و سطوح تحصیلی
۴۴	جدول ۳-۳: معیارهای کیفیت اطلاعات وب و تعداد گویه‌های مربوط به هر معیار
۴۵	جدول ۴-۳: معیارها و ضرایب همبستگی در مورد نوع اطلاعات جستجو شده در وب
۴۵	جدول ۵-۳: معیارهای کیفیت اطلاعات وب و میزان ضریب همبستگی گویه‌ها
۴۶	جدول ۶-۳: ضریب همبستگی (پایایی) معیارهای کیفیت اطلاعات وب در دو مرحله پاسخگویی
۴۷	جدول ۷-۳: ضریب آلفای کرونباخ برای معیارهای کیفیت اطلاعات وب
۴۹	جدول ۱-۴: فراوانی و درصد استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی از اطلاعات وب
۵۰	جدول ۲-۴: مقایسه میزان جستجوی انواع اطلاعات در وب در بین کل دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز
۵۱	جدول ۳-۴: فراوانی پاسخگویان به لحاظ میزان جستجوی هر یک از انواع اطلاعات وب
۵۳	جدول ۴-۴: اولویت‌بندی ۱۴ معیار کیفیت اطلاعات وب بر اساس فراوانی و درصد میزان توجه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به هر کدام از معیارهای کیفیت اطلاعات وب

- جدول ۴-۵: نتایج تحلیل واریانس طرح تکراری برای سنجش معناداری تفاوت در اولویت‌بندی ۱۴ معیار کیفیت اطلاعات وب در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز ۵۷
- جدول ۴-۶: بررسی معناداری تفاوت میانگین میزان توجه به ۱۴ معیار کیفیت اطلاعات وب با یکدیگر بر اساس آزمون بونفرونی ۵۹
- جدول ۴-۷: معناداری تفاوت بین رشته‌های مختلف در میزان توجه به چهار معیار کیفیت اطلاعات وب ۶۱
- جدول ۴-۸: بررسی تأثیر تعاملی رشته‌های تحصیلی و ۱۴ معیار کیفیت اطلاعات وب ۶۲
- جدول ۴-۹: معناداری تفاوت چهار معیار کیفیت اطلاعات وب در بین دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترا ۶۴
- جدول ۴-۱۰: بررسی تعاملی سطوح تحصیلی و توجه به ۱۴ معیار کیفیت اطلاعات وب ۶۵
- جدول ۴-۱۱: معناداری تفاوت هفت معیار کیفیت اطلاعات وب با جنسیت دانشجویان تحصیلات تکمیلی ۶۷
- جدول ۴-۱۲: تأثیر تعاملی بین جنسیت و ۱۴ معیار کیفیت اطلاعات وب ۶۷

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۲۱	شکل ۱-۲ (الف): چرخه زندگی تکاملی داده
۲۱	شکل ۱-۲ (ب): کیفیت داده تکاملی
۳۱	شکل ۲-۲: مدل چرخه زندگی / مفاهیم ترکیبی (سی.سی.ال.سی.) کیفیت اطلاعات
۳۵	شکل ۳-۲: تطابق معیارهای کیفیت اطلاعات با ویژگی‌های فراداده‌ای

فصل اول

۱. معرفی پژوهش

۱-۱. مقدمه

اطلاعات به عنوان پایه‌ای برای شکل‌گیری عقاید، تصمیم‌گیری‌ها، انتخاب و فهم و درک انسان از جهان اطرافش عمل می‌کند. شاید همه ما شنیده باشیم که "دانش قدرت است"، اطلاعات ماده خام این دانش است که فرد از محیط اطراف و از منابع رسانه‌ای متفاوتی دریافت می‌کند. اگر فرد بر اساس اطلاعات نادرست و نامعتبر تصمیم‌گیری کند، دیگر این نوع اطلاعات منشاء قدرت نیست، یا اگر از اطلاعاتی که به اشتباه فکر می‌کنیم مضر است اجتناب کنیم، خود را از لذتی که می‌توانیم در زندگی ببریم محروم کرده‌ایم. چنین مواردی می‌تواند در مورد تصمیم‌گیری در هر موردی مثل مسافرت، خرید، عمل و یا هر تلاش دیگری فرض شود.

قرن بیستم شاهد پیشرفتی عظیم و بی‌نظیر در فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات بود، به طوری که در دهه ۹۰ شبکه اینترنت برای اهداف نظامی و آموزشی و همچنین جهت تسهیل در تحقیق ایجاد شد. اینترنت محصول فن‌آوری اطلاعات بود و ایجاد وب جهانی نشان داد که چگونه می‌توان فن‌آوری اطلاعات و صنعت ارتباطات را با هم ادغام کرد و از این طریق استفاده از قابلیت‌های اینترنت را آسان کرد. وب خدمات خود را از طریق فن‌آوری به نام زبان‌های نشانه‌گذاری فرامتن^۱ مثل ایکس.ام.ال.^۲ ارائه می‌دهد. یکی از رایجترین و مهمترین خدمات وب تبادل داده یا اطلاعات به صورت الکترونیکی است. هر چند فن‌آوری‌های دیگری در اینترنت برای تبادل اطلاعات موجود بودند و هنوز هم وجود دارند، اما به دلیل هزینه، پیچیدگی، عدم انعطاف‌پذیری، مسائل پشتیبانی صنعتی و رقابت چندان معمول و مورد استفاده نیستند (کمال‌سین^۳، ۲۰۰۴). به گفته الکساندر^۴ و تات^۵ (۱۹۹۹) در طی دهه گذشته اینترنت یا

^۱ XML

^۲ Hyper-link mark-up language

^۳ Kamalsinh F. C.

^۴ Alexandr, J. E.

^۵ Tate, M. A.

وب جهانی به عنوان کلید زیر بنایی برای تبادل، اداره و انتشار اطلاعات پایه ریزی شده است. وب، نظام ارتباطی یکپارچه چند رسانه‌ای است که با استفاده از خاصیت فرامتنی^۱، تحت استانداردی پذیرفته شده به جستجوی منابع می‌پردازد. به طور کلی تولد وب و رشد و تکامل آن، دو مسئله را ایجاد نموده است.

۱. افزایش روزافزون تعداد کاربران؛

۲. افزایش روزافزون حجم اطلاعات قابل دسترس از طریق وب.

رشد فزاینده تعداد کاربران وب در دهه اخیر، میزان استفاده آن را به عنوان یکی از قدرتمندترین شکل‌های تبادل اطلاعات در بین کاربران نشان می‌دهد (روزنتال^۲، لونر^۳ و پارکنر^۴، ۲۰۰۱). اشتاین برگر^۵ (۱۹۹۸)، کوشا (۱۳۸۱) و اکرم‌ان^۶ و هارتمن^۷ (۲۰۰۳) از دلایل عمده استفاده از وب در بازیابی و تبادل اطلاعات را منحصر به فرد بودن، روزآمد بودن، چند رسانه‌ای بودن، ارتقاء سرعت جست و جو، امکان بازیابی انواع منابع در آن (متن، صوت، تصویر و ...) و سهولت جستجو در آن می‌دانند.

طبق داده‌های آماری به دست آمده، تعداد کاربران اینترنت در جهان از ۳۴۱ میلیون نفر در سال ۲۰۰۰ میلادی، به ۱،۳۱۹ میلیون نفر در سال ۲۰۰۷ میلادی افزایش یافته است که این رقم رشدی بالغ بر ۲۵۶/۵٪ را فقط در مدت ۷ سال نشان می‌دهد. در بین مناطق مختلف جهان خاورمیانه با رشد ۹۲۰/۲ درصدی در بین سالهای ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۷ بیشترین رشد را در تعداد کاربران اینترنت داشته است که می‌تواند در نتیجه گسترش فناوری‌های جدید در این منطقه و سازگاری و استفاده بیشتر افراد از این نوع فناوری‌ها باشد (دی آرگز^۸، ۲۰۰۸). این امر نشان دهنده رشد روزافزون استفاده از اینترنت به وسیله عموم مردم است و همچنین نقش مهم و اساسی آن را به عنوان یک منبع اطلاعاتی و ارتباطی در بین افراد جامعه و از جمله دانشجویان و محققان و پژوهش‌گران نشان می‌دهد.

¹ Hyper text

² Rozental, T. D.

³ Looner, J. H.

⁴ Parker, S. G.

⁵ Steinberger, M.

⁶ Ackerman, E.

⁷ Hartman, K.

⁸ De argaez, A.

علاوه بر افزایش تعداد کاربران، افزایش حجم اطلاعات موجود در شبکه مذکور نیز مسئله دیگری است. بر اساس آن چه بروس^۱ (۲۰۰۰) تخمین زده است، اندازه شبکه وب هر ۱۲ تا ۱۸ ماه، دو برابر می شود. شبکه جهانی وب، با سرعتی غیر قابل تصور در حال رشد و افزایش است و هر روزه افراد با انبوهی از اطلاعات موجود بر این شبکه بمباران می شود به طوری که بازیابی بیش از حد اطلاعات به یکی از چالش های عظیم جستجوگران اطلاعات تبدیل شده است.

با توجه به آن چه بررسی های آماری نشان می دهند و بر طبق طرح مطالعاتی "اندازه گیری اینترنت"^۲، تعداد صفحات وب تا دهم جولای ۲۰۰۰، در حدود ۲/۱ میلیارد برآورد شده بود (کوشا، ۱۳۸۱). در حالی که یک سال قبل از آن، این رقم ۸۰۰ میلیون برآورد شده بود. این ارقام در مقایسه با سال ۲۰۰۵ که تعداد صفحات وب به ۱۱/۵ میلیارد رسید (سالیوان^۳، ۲۰۰۵) رشد سریع صفحات وب و انواع اطلاعات منتشر شده بر وب را نشان می دهد. طرح مطالعاتی "اندازه گیری اینترنت" همچنین نشان داد که روزانه بیش از ۷ میلیون صفحه جدید به شبکه وب افزوده می شود (کوشا، ۱۳۸۱).

هر چند اینترنت به منظور ارتباطات علمی و تخصصی بین مراکز تحقیقاتی به وجود آمد و تنها این گونه مراکز از آن استفاده می کردند، اما با به وجود آمدن محیط و صفحات وب بر اینترنت این امکان به وجود آمد تا وبسایت های بسیاری در موضوعات مختلف و توسط افراد یا سازمان های مختلف تجاری، علمی، ملی و بین المللی ایجاد و پشتیبانی شوند. این گونه وبسایت ها به انتشار اطلاعات در انواع مختلف (ایده و نظرات، داستان ها، تفاسیر و اطلاعات آماری) و در جهت اهداف متفاوت (برای آگاهی رسانی عمومی، برای فروش یک محصول، برای نشان دادن یک ایده یا نقطه نظر و برای ایجاد یا تغییر یک روش، رفتار یا عقیده) اقدام کردند. از آن جا که هیچ استاندارد یا مقرراتی برای انتشار مطالب بر شبکه وب وجود ندارد، نویسندگان مطالب خود را به سادگی و بدون هیچ محدودیتی در وب منتشر می کنند. بنابراین؛ صفحات خانگی وب طیف گسترده ای از مطالب معتبر و باکیفیت تا مطالب نامعتبر و بدون کیفیت را در بر می گیرد و استفاده و استناد به مطالب بازیابی شده بدون ارزیابی آن ها، خطر

¹Bruce, B. C.

² Sizing Internet

³ Sullivan, D.

گمراه شدن محقق و جستجوگران را در پی خواهد داشت (عصاره، ۱۳۸۱). به گفته الکساندر و تات (۱۹۹۹) همگرایی^۱ اطلاعات معتبر و غیر معتبر در وب ممکن است برای افرادی که تلاش می‌کنند از اطلاعات با کیفیت و معتبر استفاده کنند، مشکل آفرین باشد. به طوری که چگونگی ارزیابی اطلاعات در این شبکه و تمایز بین منابع معتبر و غیر معتبر و کیفیت اطلاعات به یکی از بحث برانگیزترین موضوعات در رابطه با این شبکه تبدیل شده است.

یکی از مشکلاتی که در تعریف کیفیت اطلاعات وجود دارد این است که محققان معمولاً از واژه کیفیت اطلاعات در زمینه‌های مختلف استفاده می‌کنند، بدون این‌که تعریف روشنی از آن ارائه کرده یا حدود و حوزه آن را مشخص کنند. این امر باعث ابهام در تفسیرهایی می‌شود که از مفهوم کیفیت اطلاعات صورت می‌گیرد (ورمل^۲، ۱۹۹۰). اما تا اندازه‌ای یک اجماع عمومی نسبت به تعریف کیفیت اطلاعات در بین محققان حاصل شده است. ونگ^۳ و استرانگ^۴ (۱۹۹۶) واژه "کیفیت داده" را (که اغلب به طور مترادف با "کیفیت اطلاعات" استفاده می‌شود) به عنوان داده‌ای توصیف می‌کنند که "مناسب برای استفاده"^۵ (همچنین مناسب برای هدف^۶) است، که دلالت دارد بر این‌که کیفیت اطلاعات نسبی است. به همین اطلاعاتی که برای یک نوع استفاده مفید است، ممکن است ویژگی‌های کافی برای یک نوع استفاده دیگر را نداشته باشد (تایی^۷ و بالو^۸، ۱۹۹۸). معیار مناسب بودن برای استفاده، به دلایل چندی به وسیله محققان پذیرفته شده است. نخست، این معیار زمانی وارد آثار مربوط به کیفیت اطلاعات شد و در تعریف آن مورد استفاده قرار گرفت، که هنوز مفهوم کیفیت اطلاعات مبهم و نسبی باقی مانده بود. دوم این‌که، این معیار به کیفیت اطلاعات یک بافتار و زمینه می‌دهد (استرانگ و دیگران، ۱۹۹۷). این معیار بیان می‌کند که کیفیت اطلاعات نمی‌تواند بیرون از علتی که برای آن موجود است تعریف و ارزیابی شود.

¹ Convergence

² Wormell, I.

³ Wange, R. Y.

⁴ Strong, D. M.

⁵ Fit-for-use

⁶ Fit-for-purpose

⁷ Tayi G. K.

⁸ Ballou,

شانکس^۱ و کوربیت^۲ (۱۹۹۹) ادعا کردند که کیفیت اطلاعات را باید درون بافتاری که تولید می‌شود ارزیابی کرد. در حالی که کاتراتاناکل^۳ و زیائو^۴ (۱۹۹۹) بر این گفته اضافه کردند که لازم است کیفیت اطلاعات بر طبق استفاده ادعا شده نیز ارزیابی شود. علت استفاده از شیوه ارزیابی کیفیت اطلاعات در درون یک بافتار خاص، ساده و منطقی است. زیرا تشخیص داده شده است که ابعاد و ویژگی‌های استفاده شده برای ارزیابی کیفیت اطلاعات می‌تواند بر اساس بافتاری که در آن داده استفاده می‌شود متفاوت باشد (شانکر^۵ و واتس^۶، ۲۰۰۳).

بافتار اطلاعاتی استفاده‌کننده که در این تحقیق بیان شده است، بافتار بازیابی اطلاعات، در محیط وب جهانی است. به گفته نایت^۷ (۲۰۰۷) در این بافتار جستجوگر در جستجو و بازیابی اطلاعات مورد نظرش به خود متکی است و بر اساس نقطه نظر و تجربیات خود اطلاعات بازیابی شده را ارزیابی می‌کند. در نتیجه کیفیت اطلاعات به مقدار بسیار زیادی متکی به درک و فهم جستجوگر اطلاعات است.

به نظر استرانگ و دیگران (۱۹۹۷) ارزیابی کیفیت اطلاعات مستلزم فهم آن از نقطه نظر استفاده‌کننده است. به این معنی که کیفیت نمی‌تواند مستقل از افرادی که از داده استفاده می‌کنند ارزیابی شود. این نظریه بعدها به میزان زیادی پذیرفته شد.

۲-۱. بیان مسأله

مطالعات نشان می‌دهد که با افزایش منابع اطلاعاتی پیوسته، دانشجویان کمتر برای بازیابی اطلاعات به کتابخانه دانشگاه مراجعه می‌کنند و استفاده آنها از وب به عنوان یک منبع اطلاعاتی به صورت مستقیم افزایش یافته است (متزگر^۸ و دیگران، ۲۰۰۳). همچنین تحقیقات نشان می‌دهد که افراد برای بازیابی اطلاعات به مقدار زیادی به اینترنت تکیه می‌کنند و دانشجویان بزرگترین گروه استفاده‌کننده از این فن‌آوری هستند (فلانگن^۹ و متزگر، ۲۰۰۱).

¹ Shanks, G.

² Corbitt, B.

³ Katerattanakul, G.

⁴ Ziau, K.

⁵ Shankner, G.

⁶ Watts, S.

⁷ Knight, S. A.

⁸ Metzger, M. J.

⁹ Flanagan, A. J.

محیط وب رسانه‌ای است که افراد می‌توانند آزادانه و بدون هیچ نظارتی به انتشار مطالب خود بپردازند. در نتیجه طبیعت آزاد و منحصر به فرد وب، به عنوان محیطی غیر قابل نظارت در تولید، اشاعه و بازیابی اطلاعات، امکان نظارت کیفی را مشکل ساخته است. لذا طبیعی است که همه روزه با طیف وسیعی از مطالب با کیفیت‌های متفاوت در کنار یکدیگر روبرو شویم (عصاره، ۱۳۸۱). این حجم عظیم اطلاعات باعث شده‌است تا جستجوگران وب با چالش عظیمی که همان ارزیابی این منابع و اطمینان از کیفیت اطلاعات دریافتی است، روبرو شوند.

از آنجایی که بافتار اطلاعاتی استفاده شده در این پژوهش بافتار بازیابی اطلاعات در محیط وب جهانی است و همچنین کیفیت اطلاعات وابسته به بافتار و زمینه‌ای است که اطلاعات در آن جستجو می‌شود، در نتیجه کیفیت اطلاعات بر اساس نقطه نظر استفاده‌کننده اطلاعات تعریف می‌شود. تعیین میزان کیفیت اطلاعات در چنین محیطی بر پایه تعدادی از معیارهای کیفیت اطلاعات مثل اعتبار، صحت، باورپذیری، روزآمدی و غیره انجام می‌گیرد. بنابراین میزان توجه استفاده‌کنندگان به کیفیت اطلاعات می‌تواند بر اساس میزان توجه آن‌ها به هر یک از معیارهای کیفیت اطلاعات وب سنجیده شود. در نتیجه هر چه فرد به هنگام جستجو به معیارهای کیفیت اطلاعات وب بیشتر توجه کند و آن‌ها را برای انتخاب اطلاعات مورد نیازش در نظر گیرد، میزان حساسیت وی به کیفیت اطلاعاتی که از وب دریافت می‌کند را نشان می‌دهد. به عکس عدم توجه به این معیارها نشان دهنده عدم توجه افراد به اعتبار و کیفیت اطلاعات وب است.

بنابراین پژوهش حاضر در پی آن است که مشخص نماید دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به چه میزان به هر یک از معیارهای کیفیت اطلاعات وب توجه می‌کنند و با آن آشنایی دارند. میزان توجه این گروه از دانشجویان به معیارهای کیفیت اطلاعات نشان دهنده توجه آن‌ها به این امر است که در محیط وب اطلاعات با کیفیت‌های متفاوتی ارائه می‌شوند و لازم است که به هنگام انتخاب اطلاعات به کیفیت اطلاعات دریافتی توجه نمود و حساسیت نشان داد.

۳-۱. ضرورت و اهمیت پژوهش

با توجه به پیشرفت‌های اخیر وب و مزیت‌های غیر قابل انکار آن در دسترسی سریع و راحت به انواع اطلاعات، تمایل روزافزونی به استفاده از شبکه وب برای بازیابی اطلاعات جهت مقاصد مختلف به وجود آمده است، از طرفی این تمایل برای استفاده از وب به عنوان یک منبع اطلاعاتی مخصوصاً در بین دانشجویان بیشتر است. از طرفی طبیعت آزاد وب و عدم وجود صافی نظارت و داوری بر آن، این امکان را برای کاربران در هر وضعیتی فراهم می‌آورد که اطلاعات خود را با هر کیفیتی در شبکه قرار دهند بدون آن که کیفیت آن را از جنبه‌های مختلف مورد ارزیابی قرار دهند.

بر طبق آنچه کیولک^۱ (۱۹۹۶) به آن اشاره کرده است، رشد شتابان اطلاعات وب، بدون در نظر گرفتن تدابیر لازم جهت ایجاد دستور العمل‌های به منظور ارزیابی و اعتبار بخشی به منابع بازیابی شده از آن، باعث خواهد شد که شبکه جهانی وب به زودی به شبکه چند رسانه‌ای بی‌فایده‌ای^۲ تبدیل شود. که این خود در آینده، اعتبار منابع و اطلاعات تولید شده را مورد تردید قرار می‌دهد. لذا ارزیابی منابع بازیابی شده از طریق شبکه وب، قبل از استفاده و تمایز میان منابع معتبر و غیرمعتبر، از ضروریاتی است که قطعاً باید به آن پرداخته شود؛ بنابراین جستجوگران این‌گونه اطلاعات باید نسبت به کیفیت آن‌ها حساس‌تر بوده و شیوه‌هایی را برای اطمینان از کیفیت این‌گونه اطلاعات و ارزیابی آن‌ها به کار گیرند.

بر اساس مطالب گفته شده آشنا بودن دانشجویان با معیارهای کیفیت اطلاعات در ارزیابی اطلاعاتی که از وبسایت‌ها به دست می‌آوردند امری ضروری است، و عدم توجه آنان به اعتبار و کیفیت اطلاعاتی که از اینترنت دریافت می‌کنند در پاره‌ای از موارد می‌تواند مضرات و صدماتی را برای مصرف‌کننده این‌گونه اطلاعات به بار بیاورد. از آن جایی که دانشجویان تحصیلات تکمیلی به عنوان محققان و متخصصان آینده جهت علم در هر کشور را متأثر می‌سازند، شیوه برخورد آن‌ها با منابع وبی می‌تواند تا حدودی حساسیت جامعه پژوهشی کشور به اعتبار این‌گونه منابع را نشان دهد. لذا بررسی این گروه از دانشجویان از اهمیت بسیاری برخوردار است.

^۱ Ciolek, M.

^۲ Multi Media Mediocrity